

Nikos Tamvaklis: Kan SYRIZA bli ett "nytt PASOK"?

[Ur International Viewpoint, november 2012. Artikeln först publicerad i OKDE-Spartakos', Fjärde internationalens grekiska sektion, tidskrift SPARTAKOS. Nikos Tamvaklis är medlem i OKDE-Spartakos. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

SYRIZA:s¹ oväntade tillväxt under de senaste två valen i Grekland till att bli näst största parti, och framtidsutsikten av Alexis Tsipras som nästa premiärminister, har fått många personer att tro att SYRIZA redan har samma ställning som PASOK² har haft i nästan 40 år.

Många ser Tsipras i den ledande roll som Andreas Papandreou en gång hade, en roll som var avgörande under perioden efter den militära diktaturens fall 1974. Enligt den förhärskande terminologin inom den grekiska vänsterns majoritet (inklusive SYRIZA) står vi nu inför en konsolidering av ett nytt "tvåpartisystem",³ det vill säga med två parhästar till partier som gör anspråk på regeringsmakten ovanför klasskillnaderna och oberoende av styrkeförhållandena mellan klasserna. Men om ordet "tvåpartisystem" förr grumlade en korrekt tolkning av den politiska situationen, så fördunklar samma ord idag inte bara den aktuella politiska verkligheten utan döljer också allvaret i den tragiska sociala situationen och det nuvarande politiska dödläget. Förvisso är de yttre likheterna mellan det nuvarande SYRIZA-partiet och PASOK 1974-1981 uppenbara. Den avgörande frågan är om dessa yttre likheter utgör en verklig överensstämmelse mellan de två politiska partierna, och dessutom om de avgör den sociala och politiska utvecklingen under den närmaste framtiden.

PASOK:s uppgång och sönderfall

Mellan 1974 och 1981 förenade PASOK-partiet folket, i synnerhet de skikt som fortfarande påverkades starkt av traditionerna och minnena från den stora nationella befrielseströrelsen (EAM 1940-1944)⁴ med starka hänvisningar till socialismen. Den "reellt existerande socialismen" hade förlorat sin lockelse av revolution och samhällelig omvandling, men själva dess existens visade fortfarande att det var möjligt att driva en postkapitalistisk ekonomi med central statlig planering. Under perioden 1974-1981 utvecklades den folkliga alliansen kring PASOK gradvis och stadigt, samtidigt som man byggde upp partistrukturerna. Partimedlemmarna var aktiva bland de sociala rörelsernas gräsrotter, inte bara inom de småborgerliga skikt av småägare och små handelsmän som otvivelaktigt utgjorde partiets ryggrad. De fanns också i den arbetarrörelse som hade uppstått på fabriker, jordbrukskooperativ och i kommunerna efter diktaturens fall. Begreppet "självgorganisering" användes första gången av Andreas Papandreou för att beteckna de lokala partienheternas snabba och till stor del spontana utveckling över hela landet.

-
- 1 SYRIZA (Radikala vänsterkoalitionen – Förenade socialistiska fronten) är ett radikalt politiskt vänsterparti som ursprungligen bildades innan valet 2004 som en allians mellan partiet SYNASPIMOS och ett antal små vänster- och radikala politiska grupper och oberoende politiker. Vid valet 2004 fick koalitionen 3,3% av rösterna. Vid valet den 17 juni 2012 fick SYRIZA 27% och blev näst största parti i det grekiska parlamentet efter Ny demokrati och är nu det främsta oppositionspartiet.
  - 2 PASOK (Panhellenistiska socialistiska rörelsen) är det viktigaste center-vänsterpartiet och historiskt ett av de främsta politiska partierna i Grekland (det andra är högerpartiet Ny demokrati). Det grundades av Andreas Papandreou efter diktaturens fall 1974. 1981 blev PASOK Greklands första socialdemokratiska parti att få majoritet i parlamentet.
  - 3 På grekiska är begreppet "dikommatismos", "tvåpartianda", som det politiska tvåpartisystemet i USA.
  - 4 EAM (Nationella befrielsefronten) var den viktigaste grekiska motståndsrörelsen under axelmakternas ockupation av Grekland under Andra världskriget. Dess främsta drivkraft var det grekiska kommunistpartiet (KKE). EAM blev en massrörelse och upprättade fram till våren 1944 sin egen regering i de områden som den hade befriat. Rörelsen nådde sin höjdpunkt efter befrielsen i slutet av 1944, då den kontrollerade större delen av landet innan den drabbades av ett katastrofalt militärt och politiskt nederlag efter att dess stalinistiska ledning hade begått en rad tragiska misstag.

PASOK lade fram ett radikalt program som innefattade att skapa en ”välfärdsstat” (offentlig och gratis utbildning, ett nationellt sjukvårdssystem) och lovade att Grekland skulle lämna NATO och EEC. Innan det kom in i regeringen utvecklade och förde det fram en grovt nationalistisk anti-imperialism. PASOK gick inför valet 18 oktober 1981 fram under en demagogisk paroll som återspeglade de folkliga förväntningarna: ”På 18 oktober – socialism”. Samma dag som det upphöjdes till regeringen glömde PASOK:s ledning givetvis genast bort socialismen och att lämna NATO och EEC. Det radikala programmet med en ”tredje väg” till socialismen lämnade plats för att förvalta och modernisera den borgerliga staten. De eventuella reformerna låg i det stora hela i linje med kapitalismens behov i Grekland. Partistrukturerna inleddes snabbt i den statliga byråkratin, samtidigt som man förde en långdragen intern partikamp för att neutralisera, marginalisera och isolera de proletära gräsrotterna. De radikala minoriteter som hade anslutit sig till partiet efter dess grundande antingen uteslöts med administrativa medel eller införlivades helt och fullt i den byråkratiska apparaten.

Vid de avgörande ögonblicken visade Andreas Papandreou, som var en kraftfull och karismatisk person, att han kunde relatera direkt till breda skiktets känslor och längtan, och odla eller ge ny energi åt deras illusioner om en smärtfri, parlamentarisk ”tredje väg” till socialismen. Sedan början av 1980-talet har världskapitalismen, efter att ha gått in i en lång recession, förvisso inlett en bred offensiv mot arbetarrörelsens erövringar. Reagans och Thatchers nyliberalism gick i spetsen. Men den grekiska kapitalismen verkade ha utrymme för en del eftergifter till ”välfärdsstaten”. Denna politik gick åtminstone delvis mot den kapitalistiska politikens huvudfåra.

Den parlamentariska uppgången för SYRIZA och dess omvandling

Efter valet 2012 samlar SYRIZA också majoriteten av de arbetare bakom sig som på ett ganska allmänt och abstrakt sätt återoppar vänsterns ideologiska traditioner. Efter ”den reellt existerande socialismens” sammanbrott har visserligen mer än två decenniers ideologisk dominans för nyliberalismen spridit förvirring och desorientering inom arbetarklassen och folkliga skikt. Men SYRIZA (och tidigare SYNASPIAMOS) har aldrig försökt lösa denna situation med en klar och ärlig självkritik om de begränsningar och inställning som KKE (inrikes)⁵ historiska ledning hade och därefter SYN:s inställning till den ”reellt existerande socialismens” byråkratier. Än mer: vänsterns övergripande ideologiska svaghet och organisatoriska tillbakagång öppnade vägen för en växande främlingsfientlighet och rasism i det grekiska samhället, och gjorde det till sist, under den allt hårdare ekonomiska krisen, möjligt för höger- och nynazistiska partier att uppstå.

Arbetarna samlades kring SYRIZA framförallt på det parlamentariska området. Det var inte resultatet av att partistrukturerna utvecklades eller av partimedlemmarnas aktivitet i arbetarrörelsen, och inte heller kom det ur den nya motståndsrörelsen av folkliga församlingar och lokal folklig självorganisering. SYRIZA:s närvaro i massmobiliseringarna är fortfarande halvhjärtad, begränsad och knuten till dess uppgång i parlamentsvalet. SYRIZA:s valkampanjer litar mycket mer till ”kontakter” med folkskikten via media och reklamroller, och mycket mindre på direkta kontakter och aktivering av de slumrande resurserna hos sin sociala bas. Tsipras' offentliga tal går alltmer i riktning mot att lova att förvalta den borgerliga staten och den kapitalistiska ekonomin på ett bättre sätt. Dessutom försöker Tsipras (precis som den unge A Papandreou) höja sig över partiapparaten och vända sig direkt till folkliga stämningar och förhoppningar om en smärtfri, parlamentarisk

5 KKE (inrikes) bildades efter en större splittring av det grekiska kommunistpartiet KKE 1968. KKE (inrikes) bröt i allt väsentligt med KKE:s ideologiska underordnande under det sovjetiska kommunistpartiets ledning. Senare upprättade det band med partier som det italienska kommunistpartiet (PCI) och Nicolae Ceausescu rumänska kommunistparti, och antog ett eurokommunistiskt perspektiv. Partiet uttalade sig också för en ”förnyelse av vänstern” och anammade begreppet ”socialism med ett mänskligt ansikte”. KKE (inrikes) upplöstes några månader efter sin fjärde kongress 1986, och splittrades i två nya partier: en vänster, ”Greklands kommunistiska parti (inrikes) – förnya vänstern” och en höger, ”Grekiska vänstern”, föregångare till dagens SYN.

utväg ur den mardrömsaktiga krisen – inom EU:s institutioner. Folket samlar sig motvilligt och utan entusiasm kring SYRIZA eftersom de både känner situationens allvar och de lättsamma löftenas utopiska karaktär.

En viktig del av SYN:s partikadrer är redan inlemmade i den statliga byråkratin. SYRIZA:s valprogram ligger strikt inom ramen för en förvaltning av den borgerliga staten. De ökända uttalandena om att ”lägga om skulden” via EU:s institutioner är tveksamt trovärdiga och inskränker sig till att rädda resterna av välfärdsstaten och en ganska diffus ”produktiv återuppbyggnad” av den kapitalistiska ekonomin. Möjligheten av socialism med en planerad ekonomi och nationalisering av banker och stora företag som det enda verkliga alternativet till kapitalismens kris nämndes faktiskt inte under perioden före valet och ännu mindre i tillkännagivandena efter valet. Ordet ”socialism” har utplånats ur Tsipras' vokabulär, till synes för gott.

Ännu värre är att SYRIZA trots Gyllene grynings snabba tillväxt inskränker sig till att försvara den bankrutta borgerliga demokratins institutioner, Det är en demokrati som sjunkit ner i allmänt vanrykte och är inblandad i skandaler som återspeglas i de panikslagna kapitalistiska politikernas ömse-sidiga anklagelser. Just vid en tidpunkt då man borde föra fram de socialistiska perspektiven gentemot den korrupta regimen, lämnar SYRIZA utrymme åt ropen och demagogin från Gyllene grynings gäng. Just när SYRIZA bestämt borde möta den fascistiska terrorn på gatorna och i bostadsområdena med massmobiliseringar, återoppar de den borgerliga legitimiteten och litar till snuten – som är kraftigt infiltrerad och sönderfränt av fascismen. Det första försöket att integrera eller eliminera SYRIZA:s radikala ”delar” gjordes också mycket tidigare i och med förslaget från SYN:s ledning i september förra året om en enda partiapparat. Denna omvandling antas göra det mer tillförlitligt i den härskande klassens ögon.

Förvisso oroades Europas härskare av risken för att ett traditionellt vänsterparti som SYRIZA för första gången på årtionden skulle kunna få regeringsmakten i ett europeiskt land som Grekland. Inte på grund av de risker som SYRIZA innebar, utan på grund av den allmänna instabilitet och okontrollerade utveckling som troligen skulle utlösas när breda skikt skulle uppleva en sådan vänsterregering som sin egen seger, och på grund av de kedjereaktioner som sannolikt skulle äga rum i andra europeiska länder. De vet mycket väl att de förhållanden som orsakats av den ekonomiska krisen har skapat en social krutdurk som kan explodera när som helst, oavsett den vänsterreformistiska ledningen önskan, planer och bedömningar.

Å andra sidan verkar majoriteten av Europas radikala vänster hypnotiserad av framtidsutsikterna av en valseger för SYRIZA. De flesta av Europas vänsterpartier skyndade sig att ge ovillkorligt stöd till SYN:s partiledning, utan att ha särskilt god förståelse för styrkeförhållandena mellan klasserna i det grekiska samhället, hur de återspeglas på den politiska scenen och SYN-partiets verkliga karaktär och historia. Förvisso är det full rättfärdigat och förståeligt att vänstern i Europa längtar efter en seger efter nästan 30 års ständig nedgång. Men under de nuvarande förhållandena är det ytterst farligt att ersätta verkligheten med sina egna önskemål. Ännu värre är de orättvisa karaktäriseringar och angrepp som görs på de krafter som under dessa svåra förhållanden försöker förankra en konsekvent antikapitalistisk och kommunistisk vänster.